

Arie Noordsij

Vierende gemeente

Gedachten bij de liturgie

Barbaragemeente (Grote of Barbarakerk)
te Culemborg

Voorwoord

VIERENDE GEMEENTE, een serie korte schetsen over liturgie, verscheen in 1995 - 1996 in het kerkblad van de hervormde gemeente te Culemborg.

Deze korte artikelen zijn geen wetenschappelijke verhandelingen over de eredienst in de christelijke kerk in het algemeen, maar ze reiken gedachten aan bij de diverse onderdelen van de liturgie, zoals die in de kerkdiensten in de Grote of Barbarakerk wordt gebruikt. Gedachten, die ons behulpzaam kunnen zijn om de liturgie 'aan den lijve' maar vooral ook in het hart te ervaren en te beleven.

De *Commissie Liturgie*, een groep van bij de eredienst betrokken gemeenteleden (inclusief de cantor-organist en de predikant), hoopt met deze korte artikelen gemeenteleden de helpende hand te bieden om echt 'vierende gemeente' te zijn. Wij hopen dat velen zich meer en meer thuis gaan voelen in het huis van de gemeente, het feest van de liturgie van de eredienst van ganser harte zullen kunnen meevieren en zodoende een lichtgevend teken zullen zijn in de wereld van alle dag.

Arie Noordsij
Commissie Liturgie
van de Barbaragemeente
te Culemborg

I VIERENDE GEMEENTE

Feesten, verjaardagen en jubilea zijn er om gevierd te worden. Zulke vieringen veraangenamen het leven. Ook de gemeente van Christus viert. Op allerlei manieren. De gemeente viert de zondagse kerkdiensten, viert de gemeenschap met elkaar, op zondag en in de week. Viert geboorte en opstanding, maar heeft ook bij moeilijke momenten weet van verbondenheid met elkaar, en samen met God. Ook dan wordt er gevierd, al heeft dat vieren dan geen uitbundig feestelijk karakter. Maar er is wel troost, geborgenheid, aanleiding voor diepe vreugde, ook bij intens verdriet.

Het vieren van de gemeente is dan ook wat anders dan 'lekker uit je dak gaan'. Het vieren van de gemeente heeft alles te maken met soms uitbundige, soms stille ingekeerde vreugde, dankbaarheid, liefde tot God en tot elkaar. Vieren van de gemeente betekent: een voorproefje hebben van het komende Rijk van God, 'de voorsmaak van die heil'ge sabbathsvreê ...'

Vieren doe je in de kerk, maar ook daarbuiten. De gemeente houdt niet op te bestaan bij de uitgang van de kerk, na de zegen. De liturgie gaat verder, begint daar misschien pas echt. Gaat verder thuis, op school, op het werk, op het sportveld, de hele week door. De kerkdienst is de aanzet, tegelijk ook weer de afronding aan het eind van de week. De gemeente viert haar liturgie zonder ophouden.

Samen met predikant en kerkenraad probeert de Commissie Liturgie de gemeente gedachten en middelen aan te reiken om de viering naar hartelust te kunnen doen en beleven. Samen zoeken naar zinvolle vormgeving van de kerkdiensten, maar ook naar bruikbare ideeën en middelen om buiten die kerkdiensten vierende gemeente te kunnen zijn.

Het liturgieboekje van onze gemeente is zo'n middel. Niet alleen bedoeld om in de kerk te gebruiken. Ook thuis kan het zijn betekenis hebben, doordat we er in lezen, er samen over praten en misschien wel samen er iets mee doen.

Onder de titel 'Vierende gemeente ...' zal in de komende tijd in het kerkblad aandacht gegeven worden aan een facet van de zondagse liturgie. Misschien komt ook de door-de-weekse 'eredienst' aan de orde.

2 LITURGIE

Het liturgieboekje, een al jaren vertrouwd voorwerp in onze kerkdiensten, heeft als simpele titel: LITURGIE. En toch is het veel meer dan een programmaboekje voor een kerkdienst.

Het woord liturgie staat voor: het geheel van gebeden, ceremonieën en handelingen die een eredienst uitmaken (Van Dalen).

Je zou ook kunnen zeggen: alle handelingen, gebeurtenissen en voorwerpen, die de bedoeling hebben om Gods grote daden door te vertellen.

In het Oude Testament worden vaak gedenktekens opgericht, bijvoorbeeld na de doortocht van het volk Israël door de Jordaan, monumenten om de herinnering wakker te houden. Die gedenktekens zijn symbolen die aanleiding zijn tot het stellen van vragen en het geven van antwoorden.

De bijbel zit vol met 'liturgie'. De Psalmen spreken voortdurend van 'gedenken'. Het zijn vaak wisselzangen tussen verschillende groepen in de gemeente (de synagoge): de vragers en de antwoorders, de klagers en de roemers. Ze zijn soms bedoeld om met snarenspeel gezongen te worden, of met slagwerk. "Voor de koorleider, op de wijs van:" staat er vaak boven. Een voor de gemeente bekende melodie dus, en als er een koorleider was, was er ook een koor, een cantonier.

Ook in het Nieuwe Testament wordt de liturgie genoemd. Jezus neemt deel aan de liturgie in de synagoge. In de brieven van Paulus wordt op diverse plaatsen over de liturgie gesproken: Paulus geeft aanwijzingen hoe het wel en hoe het niet moet. Er moet orde zijn in de vieringen. De dingen moeten met aandacht en reden gedaan worden. Misstanden moeten geweerd worden. Geen orde-verstoringen maar juist een goede orde met goede motieven. Want de gedenkstenen, de 'heilige symbolen' hebben ons iets te vertellen over de grote daden Gods. En als we de gedenkstenen verwaarlozen of vergeten, zijn er ook geen aanleidingen meer tot het stellen van vragen en tot het geven van antwoorden.

In de protestantse kerken is liturgie lang een woord geweest dat verzet opriep en op veel plaatsen is dat helaas nog steeds het geval. Alsof liturgie niet in de eredienst thuishoort! Alsof liturgie een menselijke dwaling is, die afleidt van waar de kerkdienst om begonnen is: de lofprijzing aan God en de ontmoeting met Hem.

Integendeel, wanneer liturgie inderdaad is het stellen en beantwoorden van vragen bij de gedenkstenen en heilige symbolen, kan gesteld worden dat een kerkdienst zonder liturgie geen eredienst is aan de Heer der Kerk.

3 DE VOORBEREIDING

Wanneer begint de kerkdienst op zondagmorgen? Als de dominee binnenkomt? Of al eerder, als het orgel gaat spelen? Misschien al wanneer we van huis gaan, "ons op maken om naar Gods huis te gaan.."? Zijn we in de kerk nog met de thuisdingen bezig, of zijn we thuis al met de dingen van de kerk bezig?

Dat laatste kan heel goed, door op zaterdag of op zondagmorgen de tijd te nemen om rustig het bijbelgedeelte te lezen dat in de kerkdienst centraal zal staan. Dan moet dat natuurlijk wel in het kerkblad aangekondigd worden. Trouwens, een leesrooster voor alle dagen zo niet misplaatst zijn in Hervormd Culemborg.

De kerkdienst kan dus al thuis een aanvang nemen. Dan gaan we het kerkgebouw binnen. Op het laatste nippertje? Het 'laatste nippertje' is een slecht vervoermiddel om naar de kerk te gaan. Het ontnemt ons de mogelijkheden om even tot rust te komen, om medegemeenteleden te ontmoeten, te begroeten. Om even te laten merken: fijn, dat jij er ook weer bent. En daarna stil zijn in de ruimte van de kerk, in de ruimte van de gemeente, in de ruimte van de verwachting van de ontmoeting met God.

En dan begint het orgel te spelen. Zo zijn we gewoon het te zeggen: het orgel speelt. Maar het orgel speelt evenmin als de preekstoel preekt. Het is de koorleider, de opperzangmeester, die de muziek in de kerkdienst laat klinken.

De bijbel spreekt op allerlei plaatsen over de muziek in verband met de eredienst aan God. De psalmen zijn muzikale uitingen van lof, van blijdschap, van verdriet en angst, van protest... op de melodie van ... bij snarenspeel, een leerdicht van de Korachieten ...

Wanneer Salomo de tempel heeft gebouwd voor de God van Israël, laat hij grote hoeveelheden gouden en zilveren blaasinstrumenten maken om de tempelmuziek te kunnen laten klinken. Johannes schildert in zijn Openbaring het nieuwe hemelse Jeruzalem, vol van zang en muziek.

Dieren maken geen kunstige muziek. Dat is een voorrecht dat aan mensen gegeven is. Muziek als een bestanddeel van Gods genade.

De organist kiest met zorg wat bij de aanvang van de dienst zal klinken. Het heeft alles met de kerkdienst te maken. Samen luisteren naar dat orgelspel vóór de dienst

is je samen voorbereiden op die dienst, er samen naar toe leven, er naar toe 'geleid' worden.

Na een korte stilte komen predikant, ouderlingen en diakenen binnen.

De dienst begint ...

4 DE VOORBEREIDING: Bemoediging

'De dienst begint ..' zeiden we de vorige keer. Misschien kunnen we beter zeggen, dat nu de 'gemeenschappelijke' eredienst begint. Als predikant en dienstdoende kerkenraad binnenkomen, veranderen we van individuele mensen in 'gemeente', in iets wat we gemeenschappelijk, samen zijn. Van 'ik' veranderen we op dat moment in 'wij'. Dat kan heel opwekkend en bemoedigend zijn. We zijn niet meer alleen, enkelvoudig, maar we worden opgenomen in de meervoudige gemeente. Daarom klinkt het na de samen gezongen aanvangspsalm: ONZE hulp is in de naam van de Heer ...

Alleen al die meervoudsvorm, 'onze', geeft aan dat we er niet meer alleen voor staan. Dat we er zijn tot ondersteuning van elkaar. Ik voor die anderen, en de anderen voor mij. Vandaag heb ik die anderen hard nodig omdat ik het zelf niet zie zitten. En een volgende keer mag ik een ander gemeentelid tot hulp en steun zijn. Onze hulp ontlene we aan de Naam, aan de in Woord en Daad verschijnende Heer. 'Die hemel en aarde gemaakt heeft' zeggen we dan samen. Dat is niet niks. De Schepper van alle dingen, die mogen we aan elkaar noemen als de bron van onze hulp. Die Schepper, die ook onze schepper is, mogen we elkaar voor ogen houden, daaraan herinneren we elkaar. Als dat geen bemoediging is!

Als die paar beginwoorden van de gemeenschappelijke eredienst echt tot ons doordringen, kan de hele dienst niet meer kapot, kan de gemeente niet meer kapot. We staan er niet alleen voor. We hebben elkaar, maar bovenal we hebben God, de Schepper als hulp! Eigenlijk zou de dienst na deze beginwoorden besloten kunnen worden. Wat is er nog meer te zeggen? Wat is er nog meer nodig voor mij, voor de gemeente, voor de wereld? God helpt.

Die paar woorden, door de voorganger uitgesproken en door de gemeente aangevuld, kunnen geheel aan je voorbij gaan. Het zijn immers van die bekende routine klanken. Je weet zo goed wat er komt, zodat je het niet meer opmerkt. Maar soms kan het je ook geweldig aangrijpen, wanneer ineens tot je door dringt wat er gezegd wordt. Als je je hulpeloos en hopeloos voelt. Wanneer je aan alles twijfelt. Aan jouw eigen geloof, aan je medemensen die je teleurstellen, aan deze wereld waar het zo'n puinhoop is, aan God die daar maar niets aan doet. Waarom zit ik hier eigenlijk in de kerk? Plotseling vallen die woorden diep in mij:

Onze hulp ...

Dat is nu 'liturgie'. Overbekende woorden zeggen en horen, ze naar elkaar toezeggen en toezingen. En daar dan soms plotseling door aangeraakt worden omdat ze ineens diep in je aanslaan, resoneren, herkend worden. Daarom moet je die woorden ook niet veranderen, want dan kunnen ze onherkenbaar worden, lopen ze het risico niet meer mee te resoneren in ons hart, in het hart van de gemeente.

Wanneer we deze bemoediging volop samen beleven, dan gebeurt er een wonder in de gemeente, dan valt er veel te vieren ...

5. DE VOORBEREIDING: Drempelgebed

Het 'Onze hulp is in de Naam van de Heer ...' was inderdaad erg bemoedigend. De gemeente, de kerkdienst, wij zelf, het kon niet meer kapot. Evenwel, gelijk met deze bemoediging leeft er diep in ons ook het besef van tekort, van falen. Wanneer we op het punt, op de drempel staan van de ontmoeting met God, kunnen we niet om de vraag heen: wie ben ik, kan ik dit wel aan, zijn wij wel de gemeente die we horen te zijn? Wat hebben wij in te brengen? Dan kunnen we niet anders zeggen dan: hier zijn we met onze plussen en minnen, met onze kracht en onze zwakheid, met ons geloof en ons ongeloof, met ons gelukken en ons mislukken. Als het er op aan komt hebben we maar weinig te bieden, staan wij met lege handen. We zijn geheel aangewezen op wat U ons biedt.

Op de drempel van het altaar, op de drempel van de ontmoeting met God klinkt daarom: Heer, aanvaard ons zoals we hier staan, met gebogen hoofd, met gebogen hart.

U kent ons door en door, beter dan wij elkaar en onszelf kennen. Maar we kennen U als iemand die tot in het uiterste met ons wil mee gaan. Daarom beroepen wij ons op U. Ondanks ons tekortschieten, ondanks onze twijfel. Geef ons daarom een teken, tegendraads aan onze twijfel. God, ontsteek uw licht op deze plaats.

Er is geen andere bestemming voor ons, dan die waartoe wij geschapen zijn: in een relatie van liefde en vriendschap met God, deelgenoot in Zijn rijk. Bij Hem en met Hem mogen wij bestaan. Het drempelgebed is daarom meer dan verootmoediging en schuldbelijdenis alleen. Het is tegelijk een appelleren aan Gods betrokkenheid op ons. Wij pleiten op Gods liefde, die wij niet verdienen, maar die ons wel is toegezegd. Daarom maken wij er ook aanspraak op.

Maar dan willen we ook die liefde van God, zijn betrokkenheid inroepen voor anderen. We willen bij Hem aankloppen voor anderen, die lijden, voor deze gehele wereld die lijdt: God, als wij dan mogen bestaan bij U, dan durven wij ook al dat leed, waar wij geen raad mee weten, waarbij wij zo machteloos staan, voor U uitspreken, uitschreeuwen. God, zie toch wat er allemaal gebeurt, hoe het overal mis gaat ...

Wanneer we biddend over de drempel stappen, dragen we tegelijk de nood en moeite van deze wereld mee naar God toe. Wij komen met lege handen als het om onze eigen verdiensten gaat, maar we komen met volle handen wanneer we de zorgen en het verdriet van deze wereld voor God neerleggen. In dit opzicht kan en mag de gemeente niet met lege handen naar God komen. De gemeente mag en moet het voertuig zijn, waarmee deze wereld op en over de drempel van Gods heiligdom getild wordt.

Een vertaling voor het woord 'Liturgie' is: dienstwerk ten behoeve, in het belang van het volk. Wanneer de gemeente op de drempel verschijnt, met zich meedragend de nood van de wereld, dan is die gemeente volop liturgisch aan het werk. Dan is de kerkdienst iedere keer opnieuw een grootse en heilige gebeurtenis, onderdeel van Gods liefdewerk.

Dan is de gemeente echt 'lichaam van Christus'.

6 DE VOORBEREIDING: Kyrië en Gloria

Ik hoorde onlangs een commentaar op een 'liturgische' kerkdienst: Zo'n dienst met allemaal gedoe. De dominee roept wat, en daarna roepen de kerkmensen wat terug. Allemaal formuliergebeden zonder een echt persoonlijk gebed van de predikant, recht uit zijn hart. En dan ook nog een ouderling of een ander gemeentelid, die iets zegt of zingt terwijl de dominee werkeloos er bij zit. En na dat alles begint dan eindelijk de preek, waar we tenslotte voor gekomen zijn ...

Zo denken we soms, zo dacht ik vroeger ook. Maar toch, wanneer we de liturgie van de Voorbereiding bewust en aandachtig meemaken, mede maken, ontdekken we dat we deelnemer zijn aan het meest wezenlijke van ons leven: onze betrokkenheid op God, Zijn betrokkenheid met ons. En vandaar uit Gods en onze betrokkenheid met de lijdende wereld.

In het Kyriëgebed brengen we alle moeite, lijden en verdriet van deze wereld voor God. We leggen het voor Zijn voeten. En als we erg opstandig, wanhopig zijn, zullen we het Hem voor de voeten gooien: God, zie toch wat er gebeurt! Wij redden het niet meer. Deze wereld gaat eraan kapot. God, alsjeblieft, blijf niet werkeloos toezien.

We noemen stuk voor stuk de dingen die ons, die de wereld dwars zitten, waar wij geen oplossing voor weten, die boven onze macht gaan en we onderstrepen met: Heer ontferm U, Christus ontferm U, Heer ontferm U.

Kyrië eleison, Christe eleison, Kyrië eleison. Driemaal: ontferm U, eleison. Pas wanneer we driemaal om ontferming gesmeekt hebben, is die vraag voluit en overtuigend voor Gods voeten gelegd en kan Hij er niet meer omheen. Pas als Jezus drie dagen in het graf is geweest, is hij echt volledig in de dood ondergegaan, waardoor de opstanding ook echt een volkomen overwinning op de dood is.

Pas als Jezus driemaal aan Petrus gevraagd heeft: heb je me lief, en Petrus tot drie maal gezegd heeft: Ja Heer, u weet alle dingen (!), pas dan is de liefdesrelatie tussen Jezus en Petrus voor iedereen duidelijk en mag Petrus de kudde leiden en hoeden. Bij de viering van het Heilig Avondmaal zingen we driemaal Agnus Dei, lam Gods, dat de zonden der wereld wegdraagt ...

Driemaal betekent in de bijbel: volkomen en compleet voor God en mensen. Daarom is het driemaal 'ontferm U' meer dan zomaar een vraag, een smeekbede. Uit het driemaal klinkt de geloofsovertuiging dat wij niet tevergeefs bij God aankloppen, nooit tevergeefs een beroep doen op Zijn liefde, want Hij is de Heer, de Christus, de Heer. Kyrië, Christe, Kyrië. De drieënige God: Vader, Zoon en Heilige Geest.

Het gebed van de mens in nood, van de wereld in nood: O Heer, sta ons bij ..., of het vertwijfeld geschreeuwde ene woord: God .. wordt door de gemeente in het Kyriegebed verdrievoudigd en opgeheven in het: Heer ontferm U, Christus ontferm U, Heer ontferm U.

Daarna mogen we dankbaar het Gloria, het 'Eer zij God' zingen,

want sterker dan de dood is Zijn liefde, en verder dan onze nood reikt Zijn trouw!

7 DE VOORBEREIDING: Gebed van de zondag

Tot nu toe was in de VOORBEREIDING steeds de gemeente aan het woord: in de bemoediging, het drempelgebed, het kyrië en gloria werd de afhankelijkheid van God gevoeld, werd de eigen onmacht en twijfel beleden, werd de nood van de wereld en van ons zelf voor Gods voeten geworpen. De gemeente aan het woord. Daarom is het een gemeentelid, dat namens de gehele gemeente spreekt. De dominee bleef tot nu toe nog op de achtergrond, maar nu staat hij op. Het gemeentelid, de ouderling of diaken draagt de leiding aan hem over.

De groet klinkt: 'De Heer zij met u!' En de gemeente antwoordt: 'Ook met u zij de Heer!' Met deze groet en wedergroet spreken gemeente en predikant elkaar moed in. En dat is zeer op zijn plaats, want op dit moment komt er een nieuw element in de eredienst: nadat eerst de gemeente zelf aan het woord geweest is, komt er nu een woord van buitenaf bij. De gemeente moet nu gaan luisteren, niet langer zelf aan het woord, maar samen 'onder het WOORD', het eeuwenoude en steeds weer splinternieuwe Woord dat van elders komt, dat van God naar ons toekomt. En de dominee moet stem en vertolker zijn van dat Woord. Hij komt niet met dingen die hij zelf verzonnen heeft, zelf bedacht heeft. Nee hij zegt dingen, die hij ontdekt heeft in DE HEILIGE SCHRIFT, hij leest daaruit en preekt daarover. Hij mag bemoedigend, lerend, maar ook vermanend en bestraffend spreken, als de Bijbel hem dat voorschrijft.

De schriftlezing en de preek zijn woorden van elders, bestemd voor de gehele gemeente, inclusief de persoon van de dominee. Hij spreekt ook tot zichzelf. Daarom heeft hij een toga, een ambtsgewaad aan. Niet voor de deftigheid of omdat dat zo plechtig staat. Maar omdat hij dan 'in de huid van iemand anders kan kruipen, in de huid van de Bijbel, in de huid van de Ander. Zo kan hij de dingen van die Ander zeggen, namens die Ander. De toga beschermt de dominee tegen zijn eigen woorden, geeft hem de mogelijkheid om ver boven zijn eigen stand te (s)preken. Zo kan hij de gemeente en zichzelf verblijden en vermanen. Niemand kan tegen hem zeggen: man, wat zeg je me nu? Kijk eerst maar eens naar jezelf!. De toga onderstreept het: dit zegt de dominee niet, dit zegt de Bijbel, dit Woord komt van elders.

Aan het eind van de VOORBEREIDING gebeurt dit bijzondere: het WOORD komt erbij. Daarom groet en wedergroet. Daarom ook het gebed van de zondag. Niet zomaar een gebed van en voor alledag, niet een gebed over onze zorgen en gedachten, maar 'van de zondag'. Van die zondag.

Want iedere zondag heeft zijn eigen bijbelwoorden, behorende bij de tijd van het kerkelijk jaar. In het gebed van de zondag wordt de gemeente toegeleid naar die bijbelwoorden, naar de centrale gedachte van de prediking van deze dag. De gemeente wordt in dat gebed bij de hand genomen om op de juiste golflengte te komen, om afgestemd te worden op de geest van de woorden die van elders komen, op de Geest die in en door Woord en preek spreekt, via de mens in ambtskleed.

In dat gebed voor de zondag maakt het woord van de gemeente van de VOORBEREIDING plaats voor het WOORD van God. Op het moment van het gebed van de zondag wordt de dominee, die tot dat moment nog gewoon gemeentelid was, 'dienaar van het Goddelijke Woord', Verbi Divini Minister.

8 DE HEILIGE SCHRIFT: Lezingen uit Oude en Nieuwe testament

De dominee dus als 'dienaar' van het Woord, zeiden we de vorige keer. Het Woord, de bijbel niet ten dienste van de predikant, die ijverig een passend schriftgedeelte opzoekt bij de preek die hij wil houden. Nee, de predikant houdt zich aan een leesrooster. Al vele eeuwen lang maakt de christelijke kerk gebruik van leesroosters, waarin aangegeven is welke delen uit het Oude en Nieuwe Testament op een bepaalde zondag gelezen zullen worden. En niet alleen de christelijke kerk doet dat. Ook in de joodse synagoge wordt de bijbel volgens een vast rooster gelezen. Jezus kende die gewoonte.

De dominee dienaar van het Woord, omdat het Woord de dienst uitmaakt. Zo komt de bijbel in zijn geheel aan het woord, en niet een persoonlijk gekleurde selectie van bijbeldelen. Dat is een voordeel van een leesrooster, maar gelijk ook een nadeel voor die predikanten, die zo graag met een goeie preek het land door reizen, iets wat vroeger wel gebeurde.

Het zelf kiezen van bijbelgedeelten kan zelfs zeer extreme vormen aannemen: Er is in het begin van de christelijke kerk een periode geweest, dat het Oude Testament helemaal niet meer meetelde. Dat was immers achterhaald door de komst van Jezus. Alleen het Nieuwe Testament gold nog.

Gelukkig zag de kerk al snel in, dat dat een grote dwaling was. Toch herinner ik me nog, dat ik vroeger op de 'jongelingsvereniging' een bijbeltje kreeg met alleen het Nieuwe Testament erin. En we weten dat er ook nu nog christelijke kerken of groeperingen zijn, waar uitsluitend uit het Nieuwe Testament gelezen wordt, omdat daarin immers 'het volle(dige) evangelie' te lezen zou zijn ...

En dan te bedenken dat Jezus alleen vanuit het Oude Testament leefde en sprak! Hij zou zich dan ook niet thuis voelen in een kerk waar het Oude Testament niet klonk. Hij zou het natuurlijk ook niet 'Oude' Testament noemen. De Schriften waren immers voor hem 'De Thora en de Profeten'. Die zijn het die bij monde van Mozes en Elia op de berg aan Jezus duidelijk maken hoe zijn weg zal zijn. En het is ook nu nog steeds dat Eerste Testament, dat ons inzicht geeft in het Evangelie van Jezus Messias, dat in het Tweede Testament verkondigd wordt.

Daarom wordt iedere zondag in de kerk gelezen uit het Eerste (Oude) Testament. Daarna uit het Tweede (Nieuwe), meestal een deel uit de brieven en in ieder geval uit één van de Evangelien. Want daarin doet JHWH, de God van joden en heidenen, Zijn Naam eer aan: Ik Ben, Ik zal er zijn voor jou, Immanuel, God met ons. Het scheppende WOORD wordt vlees in de gestalte van Jezus, die de vervulling wil zijn van wet en profeten.

De gemeente hoort die evangelielezing staande, om vervolgens die God, Vader, Zoon en Heilige Geest, de lof toe te zingen.

9 DE HEILIGE SCHRIFT: Preek

Eindelijk dan de preek, waar we tenslotte voor gekomen zijn! Daar draait immers de hele kerkdienst om: de preek. Als de preek niet goed is, is de kerkdienst niet goed. De gemeente hoort de preek aan, is tevreden als de preek goed bevalt. De preek als consumptieartikel, dat ons goed moet smaken. Goeie preek = goeie dienst = goeie dominee. Wat heeft-ie het weer mooi gezegd! Gelukkig niet zoveel liturgie, want dat gaat maar ten koste van de preek. Vroeger, maar ook nu nog op sommige plaatsen, wordt een predikant vooral beroepen op grond van zijn preek. Op een bandje opgenomen en afgedraaid tijdens een gemeenteavond. Als de meerderheid vóór stemt, wordt de dominee beroepen. Jezus zou waarschijnlijk lang hebben moeten wachten op een beroep, want Zijn preken riepen vaak ergernis op. Hij werd er om weggejaagd.

Eerder schreef ik in deze rubriek: 'De dominee moet stem en vertolker zijn van het Woord. Hij komt niet met dingen die hij zelf verzonnen heeft, zelf bedacht heeft. Nee, hij zegt dingen, die hij ontdekt heeft in DE HEILIGE SCHRIFT, hij leest daaruit en 'preekt' daarover.'

Maar vanuit welk standpunt maakt hij die preek? Waarom zijn preken in een Gereformeerde Bondsgemeente zo anders dan in een Vrijzinnige of Midden-orthodoxe gemeente? (om zo maar een paar kerkelijke kreten op het hervormde erf te slaken ...) Ze gaan toch uit van hetzelfde 'Evangelie'?

Dat heeft allemaal te maken met 'theologie'. Evangelie is de boodschap van en over Jezus Christus, theologie is de wetenschap die dat evangelie vertaalt naar de praktijk van ons leven. Theologie is daarom een menselijk product, door mensen onder woorden gebracht. En daarom gebonden aan menselijk denken, maar ook aan culturen, aan historische en maatschappelijke situaties, aan persoonlijke visies. Een belangrijke vraag is dan ook: wat is de bijbel? Verschillende antwoorden worden gegeven: De bijbel is Gods Woord, de bijbel is het getuigenis van mensen over God, ingegeven door de Heilige Geest, of een geschrift over mensen, die in God geloven. Is de bijbel in zijn geheel 'evangelie' of bevat de bijbel ook 'theologie'?

De inhoud van de preek is in een paar woorden : de boodschap van de bijbel en de betekenis daarvan voor mijn leven. De predikant moet de gemeente leiden in het omgaan met die bijbel. Hij is tegelijkertijd leraar en herder. Daarom is iedere

kerkdienst, waarin gepreekt wordt, leerdienst. Een aparte leerdienst naast de gebruikelijke hoofddienst is dan ook een wat zonderling verschijnsel.

Een preek hoeft dan ook niet altijd 'mooi' te zijn, zoals iedere medische behandeling, in het belang van mijn gezondheid, ook niet altijd 'aangenaam' is. Iemand zei eens, na een opmerking dat dominee weer zo mooi gepreekt had: 'Dan zal de Heilige Geest wel weer weinig aan het woord geweest zijn'. Een beetje cynisch, maar wel het overdenken waard.

Maar aan de andere kant is een preek waarin de gemeente uitgebreid op haar d... krijgt daarom nog niet per definitie een door de Geest geïnspireerde.

De prediking van de bijbel is erop gericht de mens te laten groeien, en niet om hem klein te krijgen of te houden. Het evangelie is bevrijding en geen knechting. Daar kan een 'hard' woord noodzakelijk voor zijn.

De preek geeft de gemeente de ruimte om volop te zingen, te danken en te bidden, om de liturgie te doen, kortom om 'Vierende Gemeente' te zijn.

10 BELIJDENIS, GEBEDEN EN GAVEN: geloofsbelijdenis, staande

Het vorige stukje over de preek riep een aantal reacties op. Zoals trouwens een preek zelf ook vaak reacties oproept. Zittend bij een heerlijk kopje koffie weten we het: hij was te lang, te moeilijk, te zwaar, te politiek, te saai of achterin de kerk nauwelijks verstaanbaar. Kortom, we hebben er zo onze mening over. We prijzen de dominee of verguizen hem, we bedanken hem of danken hem af. We wegen en bevinden, altijd niet even overwogen en bevindelijk. Het heeft in ieder geval weinig met 'liturgie' te maken, met vieren en belijden.

In de liturgie van de eredienst wordt de reactie van de gemeente in andere banen geleid, wordt de gemeente geholpen om te antwoorden op het Woord. De gemeente komt in de benen, staat op en belijdt haar geloof. In dat 'opstaan' zit iets van Pasen, van de dood achter je laten en bestemd zijn voor het leven, het eeuwige leven, het leven der toekomstige eeuw zoals de belijdenis van Nicea zegt.

De geloofsbelijdenis, niet zoals soms lijkt iets om elkaar mee om te oren te slaan, om elkaar te meten op rechtzinnigheid en getrouwheid aan 'De Waarheid', alsof wij die in pacht zouden hebben. Geen belijdenisgeschriften om te ondertekenen als een christelijke kwaliteitsgarantie.

'Belijden-is-doen' is de treffende titel van een leerboek voor mensen die belijdenis doen. De geloofsbelijdenis is een al eeuwenlang voortdurende poging van mensen om in woorden te vatten wat het geloof nu voor ons betekent. Die woorden zijn situatie- en tijdgebonden, nooit volledig, nooit absoluut en afdoende, steeds weer het opnieuw overwegen waard.

Toch gebruiken we graag die aloude woorden, omdat we daarin over alle eeuwen heen ons verbonden weten en voelen met hen die zo lang geleden ook al naar woorden gezocht hebben om antwoord te geven op Gods Woord. In die oude belijdeniswoorden wordt de link gelegd, de verbinding gemaakt met die toekomstige eeuw. En in die beweging van belijden mogen en moeten wij ook nu weer zoeken naar nieuwe woorden. Niet alleen om het voor onszelf weer duidelijk te maken. Maar vooral ook om naar buiten toe, naar onze burens en naar de wereld toe helder te maken waar we voor 'staan'.

Thuis zittend bij de koffie reageren op de preek maakt geen geschiedenis, staande het geloof belijden, in de kerk, op de markt, in de wereld, dat maakt geschiedenis, dat is pas echt 'Kerk 's Anders'.

11 BELIJDENIS, GEBEDEN EN GAVEN

Gebeden, afgesloten met het gezamenlijk bidden van het 'Onze Vader'

'Laten we danken en bidden ...!' zo wordt de 'dienst der gebeden' vaak aangekondigd. Het is dus dienst. Het heeft te maken met een taak waar je als gemeente voor staat. Dat behoort je te doen, het is een plicht, dienstplicht. In de gebeden spreekt de gemeente uit wat haar ter harte gaat, waar zij zich verantwoordelijk voor weet, en waar ze Gods hulp bij inroept.

Danken en bidden. Eerst danken dus. Er is veel te danken. De gemeente heeft zojuist het evangelie gehoord, de goede boodschap, de boodschap van Gods liefde voor haar, voor ieder lid van de gemeente, voor de gehele wereld. Daarvoor wordt dank uitgesproken. Maar op grond daarvan wordt ook voorbede gedaan, wordt gebeden voor die ander, voor dat andere; voor personen, voor groepen van mensen, voor volken in nood, voor situaties, voor het welslagen van acties, voor het ophouden van oorlogen.

Gebeden, voorbeden zijn echter voor de gemeente niet vrijblijvend. Met de gebeden is de kous niet af. Na de gebeden mag de gemeente niet met gevouwen handen blijven zitten.

Het is alsof God zegt:

*Mooi van jullie, dat je Mij dit alles vraagt,
maar wat doen jullie er zelf aan?
Jullie bidden voor eenzamen en verlatenen, maar bedenk wel
dat jullie het zelf zijn die eenzamen moeten gaan opzoeken.
En Ik ga dan met jullie mee!
Ik wil ook graag dat oorlogen en ruzies ophouden,
maar jullie moeten dat eerst zelf doen in jullie eigen kring.
En Ik wil jullie daarbij helpen!
Worden jullie vaak moedeloos bij het zien van zoveel leed in deze wereld?
Weet dan dat ook Ik lijd aan al dat leed,
dat ook Ik zo graag zou willen dat mensen er mee ophouden
om anderen en zichzelf te vernietigen.
En Ik wil jullie helpen om daar tegen te protesteren,
om daartegen actie te ondernemen,
om te proberen het te veranderen.*

*Ik wil jullie helpen om moed te houden, om door te gaan.
Want Ik houd van deze wereld.*

Wanneer de gemeente om Gods hulp vraagt, is het alsof God zegt: Ja Ik wil helpen, maar Ik heb jullie daarbij nodig. Zonder jullie kan Ik het ook niet ...

Dat is samen bidden: God en onszelf eraan herinneren waar we voor staan, welke opdracht de gemeente en ieder van ons heeft, en hoe wij elkaar willen helpen en steunen bij het uitvoeren van die opdracht. Daarom bidden we daarna ook 'Onze' Vader. Niet in je eentje maar samen, elkaar de hand reikend. Bij de Avondmaalsviering doen we dat metterdaad, hand in hand.

Zo bidden we met, voor en namens elkaar. In het gebed houden we elkaar vast, als bergbeklimmers samen aan één touw. Dan is het niet zo erg als je eens uitglijdt, niet overeind blijft, niet echt mee kunt bidden.

We houden elkaar overeind en samen houden we ons vast aan 'onze Vader'.

12 BEDIENING VAN DE HEILIGE DOOP

Altijd is het weer aandoenlijk als er één of meer kleine kinderen gedoopt worden. Vroeger werd dat uitgebreide, hier en daar o zo sombere doopformulier gelezen: - in zonden ontvangen en geboren, daarom kinderen des toorns, vermaand om een mishagen aan onszelf te hebben.

Maar ook:

- afwassing der zonden, eeuwig verbond der genade, rechtvaardig voor God bevonden, en eindelijk in het eeuwige leven onbevlekt gesteld worden. Nieuwe gehoorzaamheid, liefhebben van ganser harte, onze oude natuur doden en in een nieuw Godzalig leven wandelen.

Het oude formulier zegt dan verder:

- de kinderen begrijpen deze dingen wel niet, desondanks mogen ze gedoopt worden, want hun komt de belofte toe.

Anders gezegd: ze hebben er recht op, ze mogen er aanspraak op maken, van Gods kant uit zijn er alle redenen om dat kind te dopen. Dat is nu toch wel prachtig in dat oude doopformulier.

Toegegeven, met de taal kunnen wij, en zeker onze kinderen absoluut niet meer uit de voeten, maar de inhoud van dat formulier is toch zo gek nog niet. Als er iets duidelijk gemaakt wordt is het wel dit: van onze kant uit gezien zijn er geen goede argumenten voor de doop. Die goede argumenten komen uitsluitend van de kant van God. Daarom is het zo geweldig dat in onze kerk iedereen gedoopt mag worden. God maakt geen onderscheid, en dan moeten wij mensen dat ook maar niet doen.

'Welke naam zal dit kind hebben voor God en mensen?' vraagt de predikant aan de ouders. Ja dat kind mag een naam hebben, het is noemenswaard! Ook als een mensenkind bij ons soms 'geen naam mag hebben' vraagt God naar zijn naam. Want een naam, dat ben je zelf. Als je een naam hebt, mag je er zijn. God geeft mij bij de doop bestaansrecht.

Bij iedere doopbediening word ik eraan herinnerd dat ik ook een naam heb, dat die naam is uitgesproken, toen ik gedoopt werd. Dat ik mag bestaan voor God, dat wij allen mogen bestaan voor God, en dus ook voor elkaar. Misschien moeten wij

tijdens een doopbediening maar eens allemaal hardop onze eigen naam noemen, en de naam van buurman of vrouw horen noemen. Zo horen we bij elkaar en samen bij God. De heilige doop is dan niet meer alleen een aandoenlijk gebeuren met en rondom een klein kindje, maar een heilig sacrament dat ons allen aangaat.

Bij de eerstvolgende doopdienst worden we weer allemaal gedoopt. Als dat geen feest wordt, met spelende kinderen, brandende kaarsen en blijde felicitaties!

Ja, er is gelukkig veel te vieren in onze gemeente ...

13 HEILIG AVONDMAAL (1)

Rondom het Heilig Avondmaal bestaan grote tegenstellingen. Soms wordt er meer getreurd dan gevierd. Er is verdriet en angst. Pas na herhaald aandringen van de predikant komen er uiteindelijk nog slechts drie of vier (meestal oude) gemeenteleden, huilend en schoorvoetend aan tafel, terwijl toch de kerk vol zit met zeer bedrukt kijkende gelovigen. Zij durven niet. Zij 'mogen' niet.

Wat niet? Gehoor geven aan de uitnodiging van de Heer? Zij zijn bevreesd zichzelf een oordeel te eten en te drinken, als ze 'onwaardig aangaan' aan de tafel des Heeren. Dat kan zomaar niet.

Maar zij worden toch uitgenodigd? Jezus roept hen toch? Toch durven ze het niet, en dat is erg verdrietig. Dat is om te huilen. En dat doen ze dan ook.

Is de nodiging dan een valstrik? Is het dan gevaarlijk om aan de roepstem gehoor te geven? Kennelijk wel. Misschien is het wel vreselijk zondig en hoogmoedig als je denkt te mogen deelnemen. Dat moet je eerst op een heel bijzondere manier duidelijk gemaakt worden, en zolang je die stem niet in je hart gehoord hebt ...

Gelukkig is er maar twee keer per jaar zo'n dienst. Slechts twee keer per jaar zo'n uitnodiging waaraan je geen gehoor kunt geven, slechts twee keer per jaar zoveel onzekerheid en kwelling des harten. Vierende gemeente? Nee, treurende gemeente. Toch zijn het heel lieve en oprechte mensen in die kerkdienst. Ze bedoelen het allemaal eerlijk. Ze lijden er echt onder.

Het Heilig Avondmaal heeft vreemde ontwikkelingen meegemaakt in de kerken, van viering tot mijding. En nog steeds is er op diverse plaatsen, ook in onze Nederlandse hervormde kerk die avondmaals-mijding, zijn er gelovigen, die het Heilig Avondmaal ontlopen, er 'als de dood' voor zijn.

De viering van het Heilig Avondmaal begint met 'sjaloom', de Heer is met ons. Met: hoofd en hart omhoog! Met dankbaarheid aan de Heer onze God. Met driemaal heilig, en gezegend Hij die komt in de naam van de Heer.

Grote en bekende woorden, vertrouwde klanken waarin we ons mogen koesteren en ons veilig mogen voelen. Heilige woorden waardoor we ons gedragen, opgetild mogen weten, die vele malen sterker zijn dan krachten die ons omlaag willen trekken.

Opmerkelijke woorden in onze Heilig Avondmaalsviering zijn: '... doe dit tot mijn gedachtenis. ...'. We ge-denken dus iets. Geen her-denking, maar veel meer dan dat. De armen gedenken is wat anders dan hen herdenken. Gedenken is doen.

Gedenk de dood van Jezus totdat hij komt. Het Heilig Avondmaal heeft dus niet slechts te maken met wat destijds gebeurde: Jezus sterven, maar met wat gebeuren gaat: Jezus komt.

We vieren niet zijn weggaan, maar zijn komen. Het Heilig Avondmaal heeft alles te maken met de doortocht van Israël door de zee, niet met de ondergang in de zee. Het is geen reden tot treuren om de dood, maar tot vieren van het feest van Pasen.

Het Heilig Avondmaal is niet het einddoel van het geloof, dat voorbereid en nabetracht moet worden, dat spaarzaam gevierd mag worden, is niet het privilege van slechts een zeer selecte groep van gelovigen, die waardig zijn om aan te gaan. Geen einddoel wat door maar enkelen bereikt mag worden, maar juist een startpunt voor de gemeente. Het Heilig Avondmaal is zelf de voorbereiding op het leven als gemeente van Christus, als lid van die gemeente in de komende tijd, voor en met elkaar, voor en in de wereld om ons heen. De nabetrachting op de Avondmaalsviering mag ontdekt worden door de mensen die we daarna ontmoeten, buiten op straat, op het werk, op school, in het gezin, in de wereld.

In de kring der gemeente geven we brood en wijn aan elkaar. We bedienen het ambt aan elkaar. We geven Jezus door aan elkaar, we geven onszelf door aan elkaar.

Zo zijn we vierende en delende gemeente.

14. HEILIG AVONDMAAL (2)

De vorige keer herinnerden we elkaar aan die twee zo volstrekt verschillende belevingsvormen van het Heilig Avondmaal: de ene met het accent op de gedenking van 'De dood des HEEREN', waarbij vooral onze grote schuld aan de orde gesteld wordt. Geen wonder dat over zo'n avondmaalsbediening de sluier van rouw en zondebesef ligt.

De kerkdienst waarin zo Heilig Avondmaal bediend wordt, drukt zwaar op de gemeente en op de gelovigen. Pas wanneer je openbare geloofsbelijdenis hebt afgelegd, en als je jezelf terdege onderzocht en beproefd hebt, dan pas mag je een waardige deelgenoot zijn aan het Avondmaal. Je kunt niet zomaar aan het Avondmaal, daarvoor moet eerst het één en ander met je gebeuren.

De andere belevingsvorm herinnert meer aan de paasmaaltijd, zoals de joden die vierden, zoals ook Jezus die met zijn leerlingen vierde. De maaltijd die heenwijst naar de verlossing uit Egypte, naar de doortocht door de Jordaan, de doodsrivier, op weg naar het beloofde land, naar Gods Koninkrijk.

Bij die paasmaaltijd vraagt het kind aan de vader: 'Waarom houden we deze bijzondere maaltijd, wat betekent dit allemaal?' En in de daaropvolgende beurtspraak wordt het verhaal van de verlossing verteld. De verlossing die door Gods goedheid gebeurd is, waarin we mogen geloven, die we mogen aanvaarden, waarin we elkaar mogen vinden en herkennen, waarin we bij elkaar behoren, die we gemeenschappelijk hebben. Die gemeenschap mogen we samen vieren met brood en wijn. Van daar uit mogen en kunnen we ook verlossing, heling doorgeven aan anderen. We herdenken de verlossing niet maar we 'gedenken' die, en mogen die daarom ook 'doen'.

Als in onze viering het kind samensprekt met de dominee voelen we ons sterk verwant met dat joodse gezin van alle tijden waar het paasmaal gebruikt wordt. Maar ook ervaren we dan dat de maaltijd er voor allen is, voor jong en oud, voor vrolijk gelovenden en voor onzekere aarzelaars.

Als we zo samen in de kring staan mogen we ontdekken, dat aan ons niets meer en niets minder gevraagd wordt dan blijde dankbaarheid aan God, want, zeggen we samen, 'Hij is onze dankbaarheid waardig.' Dankbaar omdat God zichzelf aan ons gegeven heeft, en dat wij aan elkaar gegeven zijn.

Daarbij past in de eerste plaats lof en eerbetoon aan God. Heilig en gezegend is Hij die komt in de Naam van de Heer, *Sanctus et Benedictus qui venit in Nomine*

Domini. De aloude woorden, die al vanaf het begin van onze Kerk gezongen zijn, woorden die hun oorsprong hebben in de eeuwenoude psalmteksten.

Bidden voor het eten is een goed gebruik. Ook voor deze 'heilige maaltijd' bidden we het tafelgebed, het 'Here zegen deze spijze ...'. God wil Zijn zegen verbinden aan het brood en de wijn, die we aan elkaar mogen uitdelen. Aan elkaar, ja, we laten elkaar delen in gezegend eten en drinken. Niet ieder voor zich, maar samen voor elkaar. Daarom is het ook zo goed om elkaar in de ogen te kijken, wanneer we brood en wijn doorgeven, om in elkaars ogen Jezus zelf te ontdekken, aan wie we schaal en beker aanreiken, Jezus, die ons ontmoeten wil in die mens, die naast ons staat, van wie wij ontvangen en aan wie wij geven. Die 'naaste' die we mogen aanraken, hand in hand het gebed biddend: Onze Vader ...

Hand in hand, elkaar vasthoudend, overeind houdend om te voorkomen dat iemand valt, om aan elkaar te laten voelen: we zijn er voor elkaar, zoals en omdat God er is voor ons.

Soms kun je dan de verleiding niet weerstaan, om die ander even extra in de hand te knijpen, zo van: fijn, dat je er ook bent, dat ik je hier mag ontmoeten. Van zo'n Avondmaalsviering word je blij en gelukkig.

Het is ook niet niks, wanneer we samen zingen: Christus, heilig Godslam, die der wereld zonden (weg)draagt, ontferm U onzer, geef ons Uw vrede.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem. Amen.

15. ZEGEN

Het einde van de kerkdienst: de zegen. We mogen weer naar huis gaan, 'dragende de zegen des Heren...'. Het zijn zulke vertrouwde woorden, zo bekend dat we bijna niet meer horen wat ons bij die slotwoorden overkomt.

Want er komt inderdaad wat 'over ons'. We worden er door bedekt. In Numeri 6:27 zegt God: "o zullen zij (= de priesters) mijn Naam op de Israëlieten leggen, en Ik zal hen zegenen." Als de bijbel spreekt over de 'Naam', dan bedoelt de gelovige jood daarmee God, God die hij uit eerbied niet bij name JHWH noemt. JHWH, de naam waarmee God zichzelf bekend maakte aan Mozes, een naam die als 'van alle tijden' vertaald wordt: Ik ben die ik ben, Ik zal zijn die ik zijn zal. Verleden tijd, tegenwoordige tijd en toekomstige tijd: Die was, Die is en Die komt. (Openb. 1:4) of samengevat: De Eeuwige. God, niet beperkt door tijd of plaats, spreidt zichzelf beschermend over ons uit.

Aäron mocht de Israëlieten zegenen met de woorden: De Here zegene en behoede u; de Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; de Here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede. En de apostel Paulus verwoordt het zo: De genade van de Heer Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap van de Heilige Geest is met u allen.

Als die Naam op de Israëlieten, als die Naam op ons gelegd wordt, betekent dat, dat God zelf, de Eeuwige, over ons komt, ons overkomt. Dan worden we overdekt met Zijn genade, liefde en gemeenschap. En die zegen heeft eeuwigheidsgehalte. Als die Naam over ons gelegd wordt, worden wij opgetild uit de beperkingen van onze tijdelijkheid en maken we deel uit van Gods eeuwig naar ons toegekeerd zijn. Hij verheft immers zijn lichtend aangezicht over ons en geeft ons vrede !

Die zegen ontvangen betekent voor mij: opgenomen worden in Gods eeuwig liefde, betekent: eeuwig leven ontvangen.

Overladen met die woorden mogen we de eredienst in ons dagelijkse leven voortzetten. Die zegen geeft ons dan ook verantwoordelijkheid voor onze omgeving. Wanneer we de zegen meedragen, zal dat aan ons te zien zijn, zullen wij zegen uitstralen, tot zegen zijn, zullen anderen meeprofitieren van die zegen.

Ik wil die zegen graag met open ogen tegemoet zien, iemand anders buigt het hoofd en sluit in stille eerbied de ogen. Maar samen mogen wij, ieder op zijn of haar eigen manier, ons tegoed doen aan die laatste woorden uit de liturgie en daar van harte 'Amen' op zeggen of zingen.

16 HET AVONDGEBED

Zevenmaal daags loof ik U om uw rechtvaardige verordeningen (Psalm 119 : 164)

Naast de hoofddienst op zondagmorgen, waarover we in de vorige afleveringen van 'Vierende gemeente' spraken, zijn er in onze kerk ook bijeenkomsten op zondagmiddag of avond. Dan komen we samen om op een andere manier het gemeentezijn te 'vieren'.

Al vanaf het begin van de christelijke kerk kennen we in navolging van de joodse synagoge de verschillende gebedstijden, ook wel getijdendiensten genoemd.

In de eeuwenoude geloofsgemeenschappen kwam men vanaf de (zeer) vroege ochtend tot aan het slapengaan om de drie uur samen in de kapel, om met elkaar te bidden, te zingen, de schrift te lezen en te mediteren. De hele dag was zo doorweven met de ontmoeting met God en met elkaar. Het was als de ademhaling van de ziel, waar je niet buiten kunt, als je tenminste in leven wil blijven. De regelmaat van deze getijdendiensten hielp deze ademhaling op gang te houden, was daarom van levensbelang.

Nog in het donker van de nacht	'metten',
bij het komen van het daglicht de	'lauden',
bij het begin van het werk de	'prime',
om 9 uur de	'terts',
om 12 uur de	'sext',
om 3 uur de	'noon',
bij zonsondergang de	'vespers'
en bij het slapen gaan de	'completen'.

Ook de Islam kent nog 5 gebedstijden, waartoe de gelovige moslim iedere dag weer wordt opgeroepen.

In onze liturgie kennen we alleen de Vesperviering, op zondagavond om 7 uur in het koor van de Grote of Barbarakerk, (naast de oecumenische vespers tijdens de advent en de 40-dagentijd in de Oud-katholieke of Lutherse kerk).

Hoofdelementen in de vesperliturgie zijn het psalmengebed en de schriftlezingen, we zingen een avondlied, het canticum, een lied dat direct ontleend is aan de bijbelse tekst, en de hymne, een lied waarin de gelovige bezingt wat de bijbelse

boodschap in de praktijk van het leven betekent. De gelovige zingt als het ware een antwoord naar God.

Het allerbelangrijkste deel van de vesperliturgie wordt gevormd door de gebeden: het avondgebed, de gesproken voorbeden en het persoonlijk stil gebed. In dat gebed ontmoeten we God en elkaar in het hardop of stil uitspreken van onze vragen, onze zorgen om wat dichtbij en veraf gebeurt, wetend dat God gebeden wil zijn. De biddende gemeente is misschien wel het meest hoopvolle geloofsteken, dat er in deze wereld bestaat. Zolang de gemeente bidt, zal God deze wereld niet loslaten. De oude christelijke kerk kende zelfs een permanent volgehouden gebed, waarin gelovigen elkaar aflossen en zo het gebed gaande hielden.

De vesper vieren we in de gewijde stilte en grootsheid van het monumentale kerkgebouw, waar al eeuwen lang de gebeden zijn opgezonden aan God. Daar kun je ervaren, dat je gemeente van alle tijden mag zijn, dat je opgenomen bent in de geweldige stoet van mensen, die zich met elkaar verbonden weten, en samen gebonden aan de Heer der Kerk.

17 ANDERS VIEREN: leren en experimenteren

Feesten, verjaardagen en jubilea zijn er om gevierd te worden. Zulke vieringen veraangenamen het leven. Ook de gemeente van Christus viert. Op allerlei manieren.

Zo begonnen we vorig jaar deze serie korte schetsen over liturgie. En nu, bij deze laatste aflevering van de serie, waarin we de verschillende onderdelen van de hoofddienst op zondagmorgen en de vesperviering op zondagavond in het licht gehouden hebben, kun je je afvragen, of nu alles over de 'Vierende gemeente' gezegd is.

Waarom viert de gemeente? Waarom is er liturgie? Omdat dat altijd zo geweest is? Omdat een predikant of een liturgiecommissie dat zo graag wil? Of misschien zelfs omdat de gemeente dat nu eenmaal zo wil? Liturgie dus om de liturgie? Vieren we, omdat er nu eenmaal gevierd moet worden?

Of vieren we omdat daar een aanleiding voor is? En wat is dan wel die aanleiding? Het antwoord op al deze vragen weten we: de gemeente heeft een goede reden om te vieren: de Heilige Geest, die in de gemeente werkt. Dat is niet niks! Die Geest brengt allerlei zaken teweeg: "De vrucht van de Geest is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing" (Galaten 5 : 22). Een vierende gemeente is herkenbaar aan deze vruchten. In zo'n gemeente is het goed toeven voor God en mensen, voor oud en jong. Zo'n gemeente zoekt voortdurend naar nieuwe manieren om het feest van de Geest te vieren. Zo'n gemeente zegt nooit: Nu is het welletjes met dat gevier, nu voorlopig maar eens alles laten zoals het was en altijd al geweest is. Want dan is het met het feest gauw afgelopen. Dan gaat de geest, en misschien ook wel de Geest, er uit. Dan wordt het saai en zelfgenoegzaam in de kerk.

Een levende en 'Geestige' gemeente leert en zoekt steeds weer. Leren in de zin van willen horen wat anderen te zeggen hebben over God, leren van het verhaal dat anderen over God vertellen, over de manier waarop anderen hun relatie met God en met elkaar vieren en vierden.

Zoeken naar nieuwe vormen om te vieren, om samen gemeente te zijn. Leerdiensten en vierkringdiensten, experimentele jeugddiensten, allemaal manieren om 'andere vieringen' te verkennen, te ontdekken. Leerdiensten om soms onrustig te worden, omdat onze oude en vertrouwde ideeën over de bijbel, de leer van de kerk en over ons geloven ter discussie gesteld worden, omdat we gedwongen worden

onzelf en anderen rekenschap te geven over wat we nu werkelijk denken en geloven, om daardoor misschien onze ongefundeerde schijnzekerheden in te moeten ruilen voor een nieuwe bezinning op de boodschap van de bijbel. Daarbij heeft de gemeente deskundige leiding nodig van haar predikant, die daarvoor een diepgaande theologische studie achter de rug heeft, daar als het goed is nog voortdurend mee bezig is.

Een gemeente mag zich gelukkig prijzen wanneer ze zo'n predikant in haar midden heeft, die zijn gemeente zo wil bijleren. Een predikant mag zich gelukkig prijzen wanneer zijn gemeente hem uitdaagt om behalve herder ook leraar te zijn.

Vierkringediensten en experimentele jeugddiensten met en door jongeren¹ om te ontdekken op welke manier je zo kunt vieren, dat andere vormen ook tot hun recht komen, om te zoeken naar mogelijkheden om jouw gevoelens van samen gemeente-zijn in een nieuw, een verrassend jasje te steken. Zo zoekend kom je misschien dicht bij het geheim van het vieren, dicht bij jezelf en wordt het 'vieren' ineens extra waardevol en doorleefd.

In een dienst voor en door jongeren worden dan soms opvallend alternatieve vormen gekozen, lijkt het misschien helemaal niet op een klassieke kerkdienst. Eén ding is in ieder geval zeker: ze zijn er wel helemaal bij betrokken, zij hebben naar een vorm gezocht waarin ze uiting kunnen geven aan wat in hen leeft, waarin zij hun 'viering' gestalte kunnen geven.

Ze komen aan het woord, uitdagend en verrassend. Zodoende komen zij op hun manier aan 'HET WOORD', dat ook uitdagend en verrassend is.

Laat dat Woord hen en ons allen gezegd zijn!

¹ Nu diensten met 'Kunst in de kerk'